

MAGYAR

trendfigyelő

2007. november

Készítette a Magyar Gazdaságfejlesztési Intézet
munkacsoportja
- *mgfi*-

A kutatást vezette és szerkesztette:

Matolcsy György

2007.november

Tartalom

MAGYAR TRENDFIGYELŐ	5
1. Felzárkózási válságban a magyar gazdaság	5
2. Két évtized mérlegen	7
3. Gyors felzárkózási szakasz 1999-2001 között	8
4. Elvesztettük a magyar-osztrák gazdasági versenyt	10
5. A magyar gazdaságban 2001-ben még egyensúlyőrző növekedés volt	11
6. A költségvetés bevétel/kiadás szerkezete 1999-2001 között volt a legkedvezőbb	14
7. Az 1999. évi munkáltatói TB járulék csökkentés szerepe a jó egyensúlyi szerkezetben	15
8. Magyarország a legeladósodottabb a régióban	17
9. Az egyensúlyi „négyesfogat” kétszer öt éves időszaka	19
10. Közeledés és távolodás az eurótól 1997-2006 között.....	21
11. A versenyképességi rangsorban 19 helyet zuhantunk 2002-2007 között.....	22
12. A versenyképesség romlása ellenére nőtt a befektetői vagyon: a profit jóváírása	23

MAGYAR TRENDFIGYELŐ

Trend-elemzésünk a magyar gazdaság lényeges és érdekes összefüggéseit vizsgálja azzal a céllal, hogy a napi mozgások mögött észrevegyük a rendszeresen ismétlődő és „csoportosan” előforduló változásokat.

Az novemberi magyar trendfigyelő főbb állításai:

- A magyar gazdaság már felzárkózási válságban van.
- A rendszerváltástól eltelt mintegy két évtized háromnegyedében egészségtelen volt a magyar gazdaság működése: hol az egyensúly, hol a növekedés romlott el.
- A növekedés és egyensúly „aranykorszaka” 1999 és 2001 között volt.
- 2001-ben még egyensúlyőrző volt a magyar gazdaság növekedése.
- Elvesztettük a magyar-osztrák gazdasági meccset.
- Az 1999. évi munkáltatói TB csökkenésnek jelentős a szerepe a foglalkoztatás bővülésében.
- Már nincs számottevő új külföldi működő tőkebefektetés, valójában a profit jóváírása történik meg.

Trend

1. Felzárkózási válságban a magyar gazdaság

A 2007. harmadik negyedéves 1%-os GDP növekedési ütem az eddigi legerősebb jel, hogy a magyar gazdaság felzárkózási válságban van, mert régiós versenytársai éves szinten 3-4-szer gyorsabban növekednek, miközben az EU27 átlagos növekedés is kétszerese lesz a magyar növekedésnek.

Háttér

2007-ben a magyar gazdaság valóban az Európai Unió beteg embere, mert:

- EU 27 között legmagasabb költségvetési deficit
- EU 27 között legmagasabb infláció
- EU 27 közül legalacsonyabb alapkamat
- EU 27 átlagos GDP ütemtől elmaradó magyar GDP növekedés
- Közép-Európa átlagos növekedésének harmada a magyar növekedés
- EU 27 közül második legalacsonyabb foglalkoztatási ráta
- EU 27 között legmagasabb vagyoni és jövedelmi egyenlőtlenségi szint
- Társadalmi, politikai és üzleti válságjelenségek

jellemzik a magyar gazdaságot.

2006-ban vált világossá a magyar gazdaság egyensúlyi válsága, 2007-ben először növekedési válság látszott, de az EU átlagának csak felét, a régió átlagának csak harmadát elérő magyar GDP növekedés már azt jelzi, hogy ennél is nagyobb a baj: valójában az EU átlaghoz, valamint a fejlett nyugat-európai gazdaságokhoz való felzárkózás került válságba.

Következtetés

Magyarország az Európai Unió beteg embere, ezt az erkölcs, a társadalom, a politika, a gazdasági egyensúly és a növekedés válságjelenségei egyaránt jelzik. Valójában olyan felzárkózási válságba értünk, amely irreálissá teszi a fejlett európai gazdasági teljesítményhez és életszínvonalhoz való felzárkózást a 21. század első évtizedeiben.

Trend

2. Két évtized mérlegen

A rendszerváltástól mostanáig eltelt közel két évtizedben a gazdasági növekedés és a pénzügyi egyensúly egymás rovására javult vagy romlott: amikor jó volt a növekedés, elromlott az egyensúly, és amikor javult az egyensúly, akkor csökkent a növekedés. Ez alól csak az 1997-2001 közötti 5 éves időszak volt kivétel, amikor egyszerre javult valamennyi egyensúlyi mutató, és gyorsult a relatív –EU átlaghoz és régiós átlaghoz mért- növekedés.

Háttér

A gazdasági növekedés és a pénzügyi egyensúly azért alapvető jellemzői egy gazdaság állapotának, mert valamennyi többi tényező helyzetét is jelzik. Ha dinamikus a gazdaság növekedése, akkor csökken a munkanélküliség és nő a foglalkoztatás, nőnek a beruházások, nő a termelékenység, bővülnek a reálkeresetek és jövedelmek. Ha a költségvetési deficit nő, akkor ezzel együtt bizonyosan romlik a folyó fizetési mérleg, nő az államadósság, és az infláció is felfelé tart.

A magyar gazdaság a rendszerváltástól olyan pályára állt, amikor a piaci átmenet során először mind a növekedés, mind az egyensúly elromlott, majd később hol a növekedés romlott el, hol a költségvetési egyensúly. Ez alól csak a teljes időszak negyedét kitevő, 1997-2001 közötti öt éves időszak volt kivétel, amikor egyensúlyórző növekedés valósult meg a magyar gazdaságban. Ezt mutatja be az 1. sz. ábra

	Növekedés	Egyensúly
1990	zéró pont = ÁTMENET	
1. 1991-1992	↓	↓
2. 1993 – 1994	↑	↓
3. 1995 –19 96	↓	↑
4. 1997 – 2001	↑	↑
5. 2002 – 2006	↑	↓
6. 2007 – 2008	↓	↑
7. 2009 - ?	?	?
2013 - 2014	Új zéró pont = EURÓ	

A 2007-2008-as időszak is egységet alkot, amikor növekedési áldozattal történik meg a költségvetési egyensúly helyreállítása. Ezt követően nyitott pályán halad a magyar gazdaság egészen az euró bevezetéséig, ami legkorábban 2013-14-ben történhet. A mai gazdasági trendek alapján azonban nagy valószínűséggel jelezhető előre, hogy közepesen rossz egyensúly mellett közepesen gyenge lesz a GDP növekedés 2009-2013/14 között. A magyar gazdaság teljesítményét mindig a régió átlagához, illetve az EU27 átlagához mérjük, a közepes teljesítmények e két átlaghoz képest jelentkeznek majd.

Következtetés

A rendszerváltás óta eltelt mintegy két évtized háromnegyed részében egészségtelen volt a magyar gazdaság növekedése, ami azt jelenti, hogy nem egyensúlyőrző növekedés valósult meg, hanem hol az egyensúly, hol a növekedés mutatói romlottak el. Az aranykorszak az 1997-2001 közötti öt év volt, amikor az egészséges működést a gazdaság egyensúlyőrző növekedése jelzi.

Trend

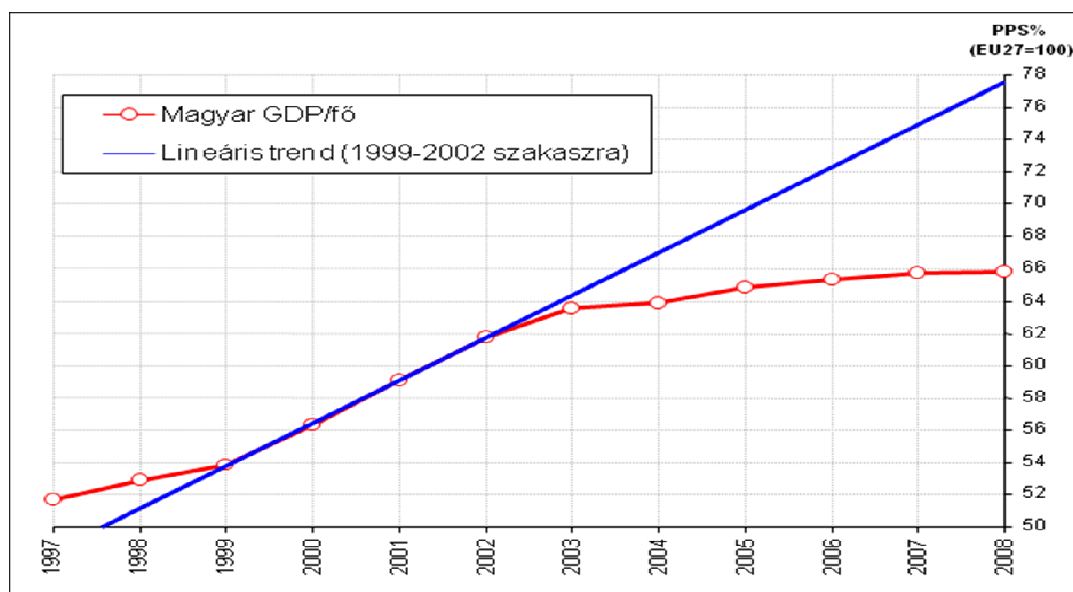
3. Gyors felzárkózási szakasz 1999-2001 között

1997 után egyensúlyőrző pályára állt a magyar gazdaság, majd 1998-tól megkezdődött az a pozitív gazdaságpolitikai fordulat, amelynek révén 1999-től felgyorsult a magyar gazdaság relatív növekedése, miközben valamennyi egyensúlyi mutató tovább javult. Ez egészen 2001 végéig tartott, majd a 2002-es kormányváltást követő újabb, most már negatív gazdaságpolitikai fordulat megtörte a relatíve jó növekedést, és felborította az egyensúlyt.

Háttér

A magyar piacgazdaság aranykorszaka az 1997-2001 közötti időszak, ezen belül 1999-2001 között beindult egy gyors felzárkózás az EU27 átlagához. Ezt jelzi a 2.ábra

Gyors felzárkózás 1999-2001 között magyar GDP/fő az EU átlaga %-ban

Forrás: EUROSTAT, mgfi

2.sz.ábra

A magyar gazdaság gyors felzárkózási trendjének folytatása esetén 2007-ben már elértük volna az EU27 átlagos fejlettségi szintjét és életszínvonalát, ezzel szemben ma 65%-os szinten állunk. A 2002 és 2007 közötti 6 évben mintegy 10%-ot veszítettünk potenciális felzárkózási teljesítményünkéből. A történelmi veszteség ennél jóval nagyobb lesz, mert 2002-ben hosszú időre megtört az egyensúlyozó növekedés, ezzel elkerülhetlenné vált 2006 után az egyensúly helyreállítása, aminek szükségképpen jelentős a növekedési áldozata. Ennek történelmi következménye lehet a magyar gazdasági felzárkózás jelentős lelassulása 2008 után, majd az euró bevezetését követően a felzárkózás leállása. Ebben nem az eurónak, hanem az ázsiai versenyt nem álló magyar gazdaságszerkezetnek lesz döntő szerepe.

Következtetés

A magyar gazdaság gyors felzárkózási pályán volt 1999 és 2001 között, ez tört meg 2002-ben, és végül ez vezet napjaink felzárkózási válságához. Ha képes lett volna Magyarország folytatni a gyors felzárkózást, akkor 2007-re már elértük volna az EU27 fejlettségi szintjének 75%-t, ebben az évben bevezettük volna az eurót, és 2020 körül elértük volna a nyugat-európai egy főre eső GDP szintet és életszínvonalat.

Trend

4. Elveszítettük a magyar-osztrák gazdasági versenyt

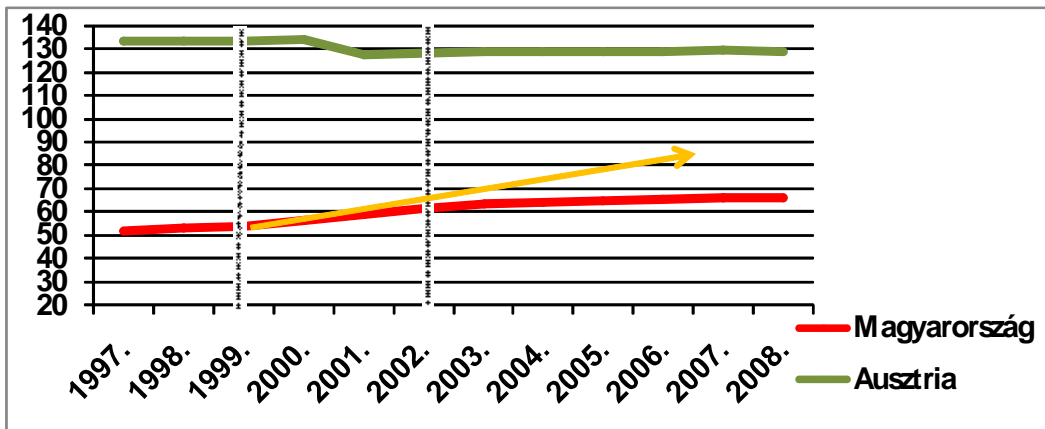
1999 és 2001 vége között a magyar gazdaság gyorsan közeledett az egy főre eső osztrák GDP szinthez, valamint fogyasztási színvonalhoz. 2002-ben azonban először a gyors közeledés tört meg, majd 2003-tól már egyáltalában nem közeledünk az osztrák fejlettségi szinthez, nyomában az életszínvonalhoz.

Háttér

Az 1990 utáni rendszerváltást követően zuhant a magyar gazdaság teljesítménye és a magyar társadalom életszínvonala. Ausztria változatlanul tartotta növekedési ütemét, ennek következtében az 1990-es évtized első felében olyan lemaradást halmoztunk fel Ausztriával szemben, ami eddigi történelmünk során még nem fordult elő. Ausztria majdnem háromszor volt fejlettebb és életszínvonala is majdnem háromszorosa volt a magyarnak: történelmünk eddig mintegy kétszeres különbséget ismert az osztrákok javára.

1997-től azonban újból megkezdtük a közeledést az osztrák fejlettséghez, és 1999-től már olyan gyors növekedési pályára kapcsolunk, hogy reálissá vált Ausztria gazdasági utolérése. Ezt a folyamatot jelzi a 3. ábra

Egy főre eső GDP vásárlóerő-paritáson

Forrás: EURSTAT, mgfi

3. sz. ábra

Ha Magyarország képes lett volna tartani a felzárkózás gyors ütemét, akkor valamikor 2020 táján elérhettük volna az akkori osztrák fejlettségi szintet és életszínvonalat. Ez tört meg 2002-ben, és ezt követően először csak lassan, majd egyáltalában nem közeledünk Ausztriához.

Következtetés

Magyarország 1997-ben tért rá arra a felzárkózási pályára, amely 1999 és 2001 között tovább gyorsult, és folytatódása esetén 2020 körül már osztrák életszínvonalon élnénk. Ez a történelmi utolérés nem sikerült, az osztrák-magyar „meccset” 2002 és 2006 között elveszítettük.

Trend

5. A magyar gazdaságban 2001-ben még egyensúlyőrző növekedés volt

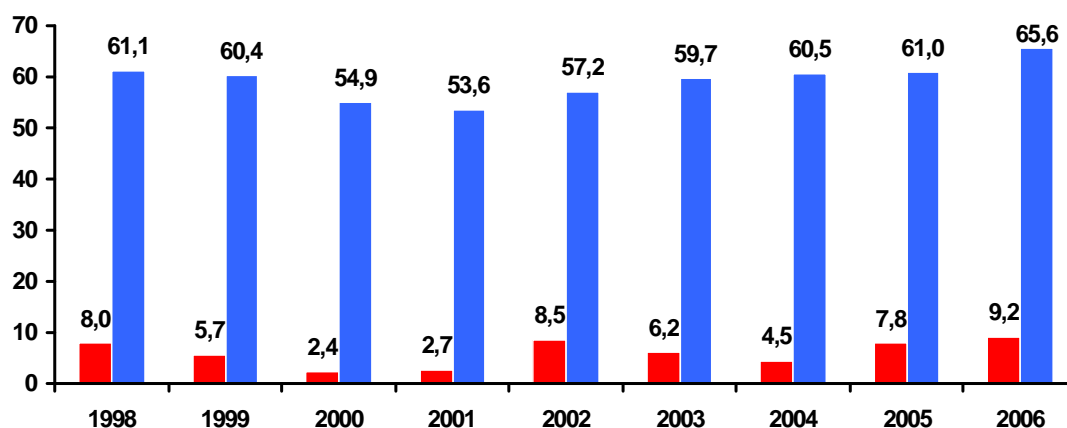
A baloldali és liberális politikai elit előszeretettel mossa össze az egyensúly megbomlásának időszakait a politikai ciklusokkal. Ez etikátlan, és zavarja a közgazdasági tisztánlátást. 2001 végéig még valamennyi egyensúlyi és növekedési mutató rendben volt, a valódi törés 2002-ben jelentkezett, hiszen 2001-ben a GDP

arányos államháztartási deficit még 2.7%-os volt, tehát a 3%-os euró-zóna küszöb érték alatti szinten ért el, miközben az államadósság/GDP mutató és az infláció egyaránt csökkenő pályát mutatott.

Háttér

A hazai közgazdasági viták egyik sarkalatos pontja, hogy mikor kezdődött el a gazdasági egyensúly megbomlása. Ennek eldöntése könnyű feladat, mert az egyensúlyt döntően az államháztartási deficit megugrása, majd ennek következtében az eladósodás újbóli beindulása borította fel. Fontos még az infláció, a külkereskedelmi mérleg és a folyó fizetési mérleg alakulása is, ezek mind lényeges egyensúlyi mutatók, de az egyensúlyi pályáról való letérést döntően az államháztartási deficit hirtelen megnövekedése jelzi és okozza, mert a deficitet az állam hitelből fedezi, ezért ennek következménye lesz az államadósság növekedése. Nézzük meg az államháztartási deficit és az államadósság alakulását az 1998-2006 közötti időszakban az 4. ábrán :

Az államadósság és az államháztartási hiány a GDP %-ban (1998-2006)

- Államháztartási hiány %
- Államadósság %

Forrás: KSH, MNB, mgfi

4.sz. ábra

Az ábra világosan jelzi, hogy egészen 2001 végéig rendben volt az államháztartás egyensúlya, hiszen még a 3%-os maastrichti küszöb alatt alakult a deficit. 2002-ben azonban már megugrott az államháztartás GDP-hez mért hiánya, és a 2002-2006 közötti időszakban már egyszer sem csökkent már vissza a 3%-os szint alá!

Az 5. ábra azt is jelzi, hogy minden választási évben magas volt az államháztartás GDP-arányos hiánya, de 1998 után gyorsan csökkent és elérte az egyensúlyi szintnek tartott 3% alatti értéket. Ezzel szemben 2002 után először lassan csökkent, majd még a választási év előtt elkezdett újból nőni, hogy elérje a negatív gazdaságtörténeti csúcst jelentő 9% feletti szintet.

Hasonló ívet mutat az államadósság GDP-arányos alakulása is. 1998 után gyorsan csökkent, egészen 2002 második negyedévéig még süllyedő pályán volt, de ettől kezdve meredeken nő, és a 60%-os euró szint feletti értéken stagnált, majd az újabb 2006-os választási évben ismét megugrott.

Azok a vélemények, amelyek az egyensúly megbomlását szeretnék előbbre hozni, és már 2001-ben, sőt 2000-ben egyensúlyt romtó kormányzati intézkedéseket látnak az otthonteremtési támogatások, a Széchenyi Terv gazdaságfejlesztési programjai, a 250%-os minimálbéremelés, valamint a köztisztviselői életpálya program többlet költségvetési kiadásait sorolják fel. Ez közgazdaságilag alaptalan, hiszen az otthonteremtési program és a Széchenyi Terv nagyságrendileg több költségvetési bevételt generált, mint amennyi kiadással járt, a béremelések pedig nem jelentettek olyan többlet terhet, amely elronthatta volna az egyensúlyt.

2002 és 2006 között a magyar államadósság 54%-ról 66%-ra ugrott fel a GDP arányában, évente három százalékkal, tehát az államadósság négy év alatt mintegy 3000 milliárd forinttal nőtt. Ez példátlan negatív bravúr a magyar gazdaságtörténetben, mert az 1970-es évtizedben fordult elő hasonló eset, de akkor az olajárrobbanás és a piacgazdaság hiánya állt a háttérben, most a hibás kormányzati gazdaságpolitika. Piacgazdasággal, EU tagsággal és globális gazdasági integrációval alig volt elképzelhető az államadósság ilyen megugrása, mert ez nem jelent meg a régiós versenytársakénál gyorsabb növekedésben, de még életszínvonalban sem.

Következtetés

A hazai közgazdasági viták egyik neuralgikus pontját szakmai szempontból határozottan el lehet dönteni: a magyar gazdaság egyensúlya 2002-től borult fel,

alapvetően a hibás kormányzati gazdaságpolitika miatt, amely károsan mondott le bevételekről és feleslegesen vállalt többlet kiadásokat. 2000-ben és 2001-ben egyértelműen még egyensúlyozó volt a magyar gazdaság növekedése.

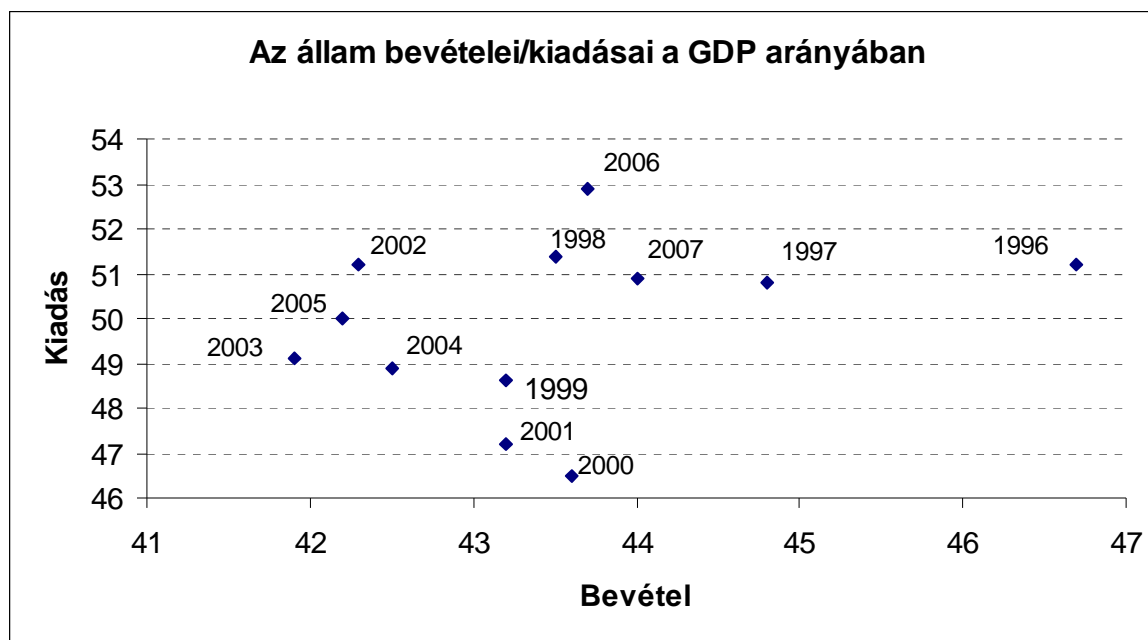
Trend

6. A költségvetés bevétel/kiadás szerkezete 1999-2001 között volt a legkedvezőbb

A magyar gazdaság egészséges, tehát egyensúlyozó növekedését nem csupán a GDP-arányos államháztartási hiány, valamint az államadósság/GDP mutató szerint érdemes vizsgálni, hanem a költségvetés finom szerkezete felől is. A költségvetés bevétel/kiadás szerkezete az a finom egyensúlyi mutató, amely jelzi, hogy az elfutó kiadásokat adóemelésekkel egyenlíti-e ki a kormány, vagy képes a költségvetési kiadásokat korlátok között tartani. E finom egyensúlyi mutató az Orbán-kormány három „tisztá” évében volt a legkedvezőbb Magyarországon.

Háttér

Az elmúlt 12 év költségvetési szerkezetét vizsgálva érdekes képet kapunk a magyar költségvetés bevétel/kiadás szerkezetére. Ezt mutatja be a 5. ábra

Forrás: General Government Data. E.C., mgfi

5.sz.ábra

Megállapítható, hogy a választási években -1998, 2002, 2006- mindig magas a GDP-arányos költségvetési kiadási szint, rendre 50% feletti értéket érve el. Meglepően magas még a Bokros-program második évében is, valamint 1997-ben, amit a magas elvonások és magas bevételi szint egyenlít ki. Egyértelmű azonban, hogy a költségvetés bevételi/kiadási szerkezete abban a három évben volt a legkedvezőbb, amely időszak az Orbán-kormány „tiszta” éveinek tekinthető, hiszen az 1999-2001 közötti időszak előtti 1998-as évet még a korábbi kormány költségvetése fedte le, a 2002-es évet pedig már az új kormány jól ismert osztogatási politikája rontotta el.

Az 1999-2001 közötti legalacsonyabb GDP-arányos kiadási szint azt mutatja, hogy az Orbán-kormány igen hatékonyan bánt a költségvetési forrásokkal, mert úgy volt képes 3% alá szorítani az államháztartási deficit/GDP szintet, hogy a korábbi időszakhoz képest nem növelte a GDP-arányos bevételi szintet. Ez azt jelenti, hogy ebben a három egyensúlyi „aranyévben” volt a legjobb a költségvetés bevételi/kiadási szerkezete: előtte a kiadások, utána a bevételek terén romlott el a helyzet. 1999 előtt a magas infláció és a magas alapkamat szint miatt volt magas a költségvetés GDP-arányos kiadási szintje. 2002-től a az osztogatási politika miatt a kiadások ugrottak meg, és ez emelte meg el a költségvetés GDP-arányos kiadási szintjét.

Következtetés

Az Orbán-kormány három „tiszta” évében -1999-ben, 2000-ben és 2001-ben- volt a magyar gazdasági egyensúly „aranykora”, mert e három évben volt a legkedvezőbb a költségvetés bevétel/kiadás szerkezete.

Trend

7. Az 1999. évi munkáltatói TB járulék csökkentés szerepe a jó egyensúlyi szerkezetben

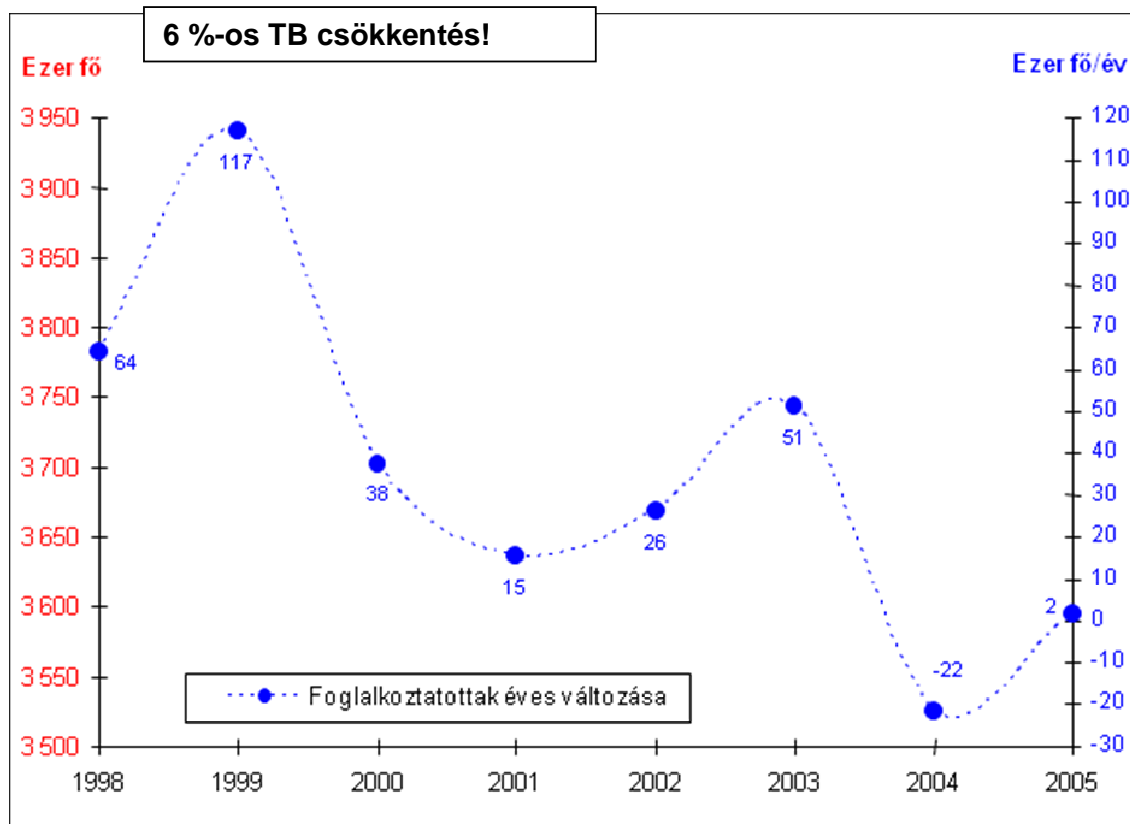
Az 1999-2001 között egyensúlyi „aranykor” jó globális és európai konjunktúrában valósult meg, szerepet játszott benne a már 1997-től javuló reálgazdasági és pénzügyi helyzet, de van egy rejtett oka is. 1999-ben az Orbán-kormány jelentős, 6%-os munkáltatói TB járulékcsökkentést hajtott végre, ami ugrásszerűen növelte a munkahelyek számát. A kisebb munkanélküli ellátási kiadás és a több munkahely

révén befolyt többlet jövedelem a költségvetési helyzet javulásának rejtett, de lényeges forrása.

Háttér

1999-ben kétszer annyival bővült a foglalkoztatottak száma, mint az előző évben, és háromszor annyival, mint a következő évben: ilyen eltérést csak olyan közgazdasági tényező válthat ki, amely csak 1999-ben jelentkezett, és sem előtte, sem utána nem mérhetjük a hatását. Nézzük meg a foglalkoztatottak alakulását a magyar gazdaságban az 1998-2005 közötti időszakban a 6. ábrán

Foglalkoztatottak éves változása (1998-2005 között)

Forrás: KSH, mgfi

6. sz. ábra

Az 1998-2003 közötti hat évben végig nőtt a foglalkoztatottság a magyar gazdaságban, de volt egy olyan év, amikor ugrásszerű volt a foglalkoztatás bővülése. 1999-ben sem a külső konjunktúra, sem a belső gazdasági klíma nem változott meg jelentősen a megelőző évhez képest, mégis kétszer annyi új munkahely jött létre, mint 1998-ban. Hasonló módon, 2000-ben még tartott a külső konjunktúra, bár már estek a külföldi beruházások, tehát a belső gazdasági helyzet alapvetően azonos volt

a megelőző évvel, mégsem következett be újabb jelentős ugrás a foglalkoztatottak számában.

Közgazdaságilag egyértelmű, hogy a hazai foglalkoztatás egyszeri, ugrásszerű bővülését 1999-ben az a kormány által hozott intézkedés váltotta ki, amely jelentősen, 6%-kal mérsékelte a munkáltató TB járulékot. Bár a következő két évben még 2-2%-os csökkentés valósult meg, de ennek már nem volt olyan drasztikus hatása a foglalkoztatási szintre, mert a csökkentés nem lépte át a vállalkozók „pszichikai” határát, és közben a globális konjunktúra is romlott, amelyet csak részben egyenlített ki a közben beinduló anti ciklikus gazdaságpolitika.

Következtetés

Az 1999-2001 közötti egyensúlyi „aranykor” rejtett oka az 1999. évi jelentős munkáltatói TB járulékcsökkentés, amely azonnal és jelentősen bővítette a foglalkoztatást, és ez egyaránt kedvezően hatott a költségvetés bevételi és kiadási oldalára. Ez világos bizonyíték arra, hogy a magyar gazdaságban az egyensúlyt a foglalkoztatás bővüléssel lehet helyreállítani és tartósan megőrizni, és arra is, hogy ezt a munkáltatói TB járulék érezhető csökkentése képes kiváltani.

Trend

8. Magyarország a legeladósodottabb a régióban

Magyarország 2007-re kiesett a régiós versenyből, és a jövőben is hátrányos helyzetben van a többi régiós EU taggal szemben. Ennek oka, hogy a magyar GDP-arányos államadósság kétszer-hatszor nagyobb, mint a régiós versenytársak hasonló mutatója, de még a következő legmagasabb eladósodottságot mutató Lengyelországnál is 50%-kal magasabb az állami eladósodás szintje.

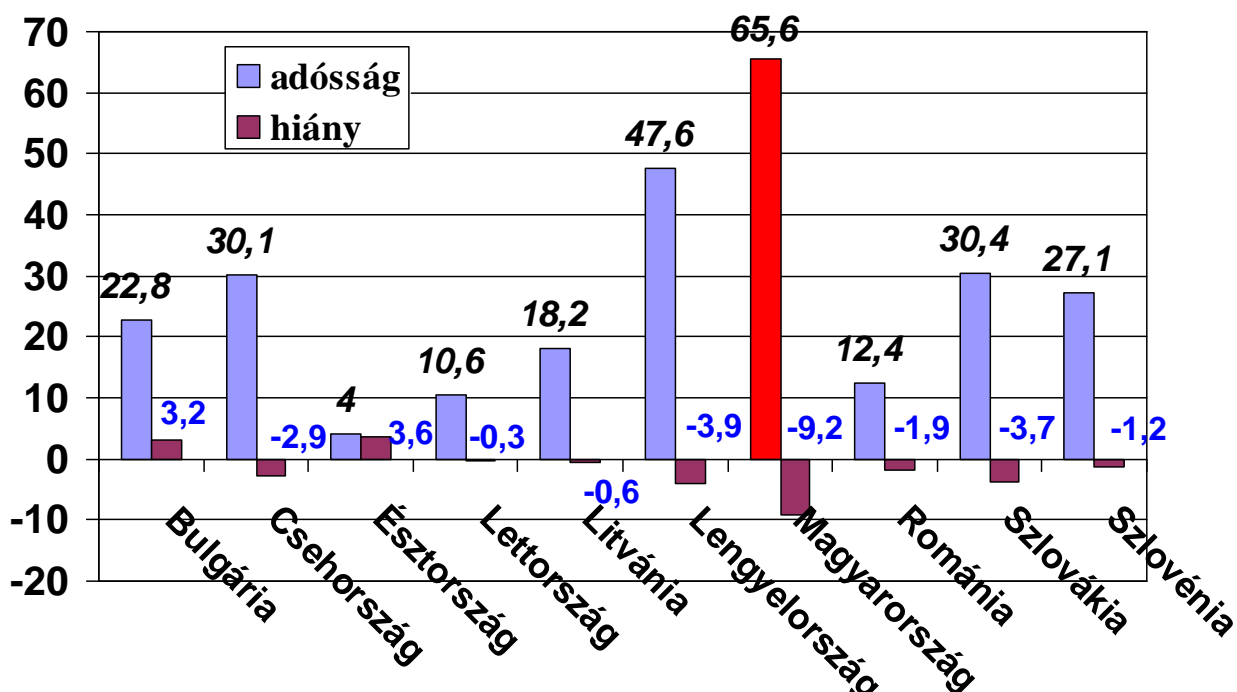
Háttér

Egy gazdaság magas eladósodottsági szintje azt jelenti, hogy a költségvetés kiadási oldalát magas adósságszolgálat terheli, ezért magas marad a költségvetési deficit. Ha a deficitet adóemeléssel vagy a kiadások drasztikus csökkentésével mérséklük, akkor ez csak növekedési áldozattal lehetséges, ami újból csökkenti a költségvetés bevételeit. A magas államadósság/GDP arány tehát fékezi a növekedést, tartósan

magasan tartja a költségvetési deficit szintjét, tehát egyszerre rossz a növekedésnek és az egyensúlynak.

Hogyan állnak a régiós versenytársak ezen a téren, nézzük ezt meg a 7. ábra segítségével:

Államadósság a régiós EU-tagoknál, 2006-ban a GDP %-ban

Forrás: Eurostat, mgfi

7.sz.ábra

Látható, hogy Lengyelország kivételével jelentősen meghaladja a magyar államadósság/GDP szint a többi régiós versenytárs hasonló szintjét, amely tartós versenyhátrányt jelez a régióban Magyarország számára. A régiós országok három csoportba sorolhatók az eladósodottság szempontjából. Az első csoportba a három balti állam, valamint Bulgária és Románia tartozik: e csoportban igen kedvező az eladósodottság, és az adósságszolgálat gyakorlatilag nem jelent terhet a költségvetés számára. A második csoportba tartozik Csehország, Szlovákia és Szlovénia, ahol mérsékelt, az EU átlag felét sem kitevő az eladósodottság. A harmadik csoportba Magyarország és Lengyelország tartozik, és itt az eladósodottság már érzékelhető költségvetési terhet jelent. A magyar adat a legrosszabb, és 2008-ra várhatóan eléri az EU átlagát, a GDP 70%-t..

Következtetés

A régió EU tagállamai gazdasági versenyt vívnak egymással, ami a növekedés, egyensúly, versenyképesség, eladósodottság, infláció, munkanélküliség és tőkevonzás területén a legélesebb. A magyar gazdaság ebben a versenyben egyértelműen vesztes helyzetben van, mert a legalacsonyabb növekedés és legrosszabb egyensúlyi mutatók mellett még a legmagasabb állami eladósodottsággal is terheli a költségvetést. A költségvetés mellett a háztartások és a vállalkozások eladósodottsága is magas a régiós versenytársakhoz képest.

Trend

9. Az egyensúlyi „négyesfogat” kétszer ötéves időszaka

A magyar felzárkózás 2007. évi megtorpanása, majd az ezt követő felzárkózási válság két fő tényezője a gyenge növekedés és a rossz egyensúly. A gazdaság egyensúlyi állapotát döntően négy mutató jelzi, és ezek alakulása az 1997-2006 közötti időszakban pontosan tükrözi azt a kedvezőtlen váltást, ami az időszak közepén, tehát 2002-ben bekövetkezett. Az első öt éves időszakban javuló, a második ötéves szakaszban romló az egyensúlyi „négyesfogat” teljesítménye.

Háttér

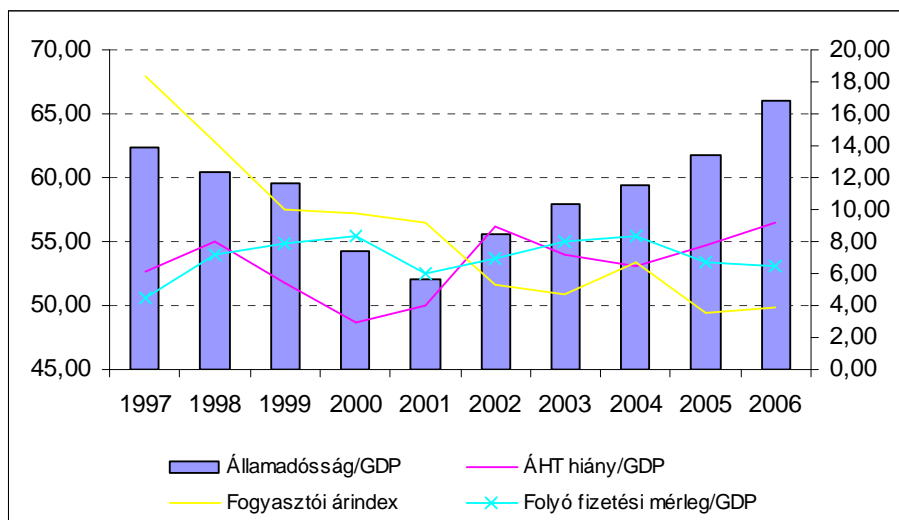
Mint minden gazdaság, így a magyar esetében is az egyensúlyi mutatók döntő jellemzői a gazdasági fejlődés egészséges, vagy egészségtelen alakulásának. Ha a jó növekedés egy gazdaságban az egyensúlyi mutatók romlásával jár együtt, akkor rövidesen a növekedési adat is romlik majd, mert az egyensúly helyreállítása növekedési áldozatot kíván a gazdaságtól.

Ezt éli át a magyar gazdaság 2007-2008-ban, miközben a relatív növekedési mutatók is szerények voltak a régióban: a baj nagyobb tehát, mint más esetekben, amikor a gyors növekedés miatt romlik el az egyensúly.

A gazdaság egészségét jelző egyensúlyi helyzetet alapvetően négy mutató írja le: az államadósság/GDP, az államháztartási hiány/GDP, a folyó fizetési mérleg/GDP és az

infláció, ezen belül is a fogyasztói árindex alakulása. Nézzük ezeket a 8. ábra segítségével az 1997-2006 közötti tízéves időszakra:

Egyensúlyi „négyesfogat” alakulása

Forrás: KSH, MNB, mgfi

8.sz.ábra

Az 1997-2006 közötti időszak két ötéves szakaszra bontható. Az elsőben, az 1998-2001 közötti öt évben három egyensúlyi mutató végig javul, miközben a negyedik, a folyó fizetési mérleg 1997-2000 között kissé romlik, majd éppen a recesszió időszakában már javul.

Ezzel szemben a 2002-2006 közötti öt évben az államadósság és az államháztartási deficit emelkedő pályára állt, a másik két egyensúlyi mutató hullámszórt. A 2002-es egyensúlyi törést pontosan tükrözik e mutatók, mert 2002-ben három egyensúlyi mutatóban áll be negatív fordulat –államadósság, államháztartási hiány és folyó fizetési mérleg-, miközben a negyedik esetében –infláció- egy évvel később, 2003-ban érkezik el a negatív fordulat.

Következtetés

Az egyensúlyi „négyesfogat” 1997-2006 közötti alakulása aszimmetrikus képet mutat: az első öt évben javulás, a második öt évben romlás, negatív fordulatok, és hullámszórt jelzi alakulásukat. Az egyensúlyi törés éve 2002, a tízéves szakasz közepe, amit kisebb részben a választási év, nagyobb részben a kormányváltást követő negatív gazdaságpolitikai fordulat váltott ki.

Trend

10. Közeledés és távolodás az eurótól 1997-2006 között

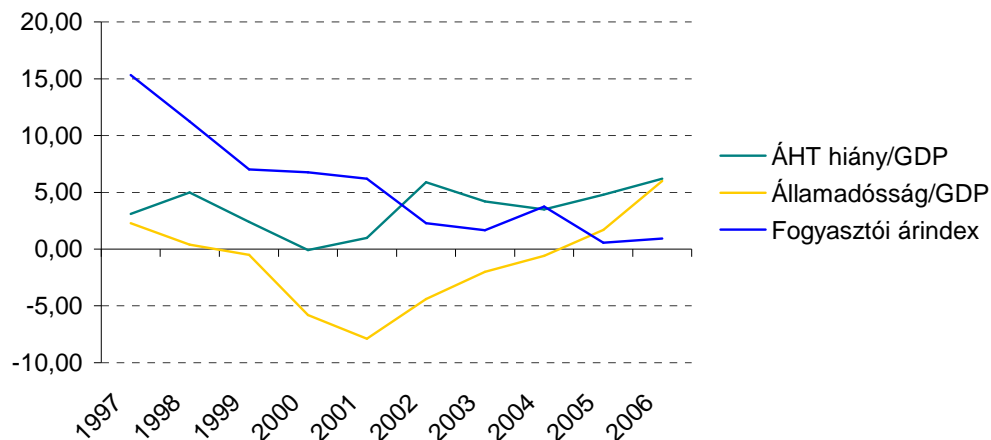
Az euró-zónához való csatlakozás 5 kritériuma közül a három döntő mutató esetében az 1997-2001 közötti 5 évben a közeledés, a 2002-2006 közötti öt évben a távolodás volt a jellemző.

Az egyensúlyi mutatókban bekövetkezett 2002-es negatív fordulat egyik legfontosabb ára az, hogy 2007-ben nincs euró Magyarországon, sőt az euró-zónához történő csatlakozás reális céldátuma sem látható.

Háttér

Az euró-zónához való közeledés és távolodás aszimmetrikus, kétszer öt éves időszakát mutatja be a 9. ábra:

Közeledés és távolodás az eurótól

Forrás: KSH, MNB, mgfi

9.sz.ábra

2001-ben tűzte ki az Orbán-kormány az euró átvételének 2006-os céldátumát, ennek elérésére módosította az árfolyam politikát, és ennek következtében a 10% körül befagyott infláció 2001-ben már meredeken csökkenő pályára állt. Az euró 2006-os átvétele valószínűleg egy évvel kitolódott volna, amiben a 2002-es választási év korrekciója, és a szlovén csatlakozás bevárása játszott volna a fő szerepet. Azonban 2002-ben a választási költségvetés ellenére reális volt az euró 2007-es átvétele, mert 2002 második felében egy kismértékű költségvetési korrekció elegendő lett volna az egyensúlyi pályán való maradáshoz. 2002 negatív

gazdaságpolitikai fordulata azonban egy olyan öt éves időszakot alapozott meg, ami mind az 5 kritérium, ezen belül a legfontosabb három esetében távolodást hozott az eurótól.

Következtetés

2002-ben döntött el, hogy sem 2006-ban, sem 2007-ben nem lesz euró, majd az ezt követő évek vittek mind távolabb az euró-zónához való csatlakozástól.

Trend

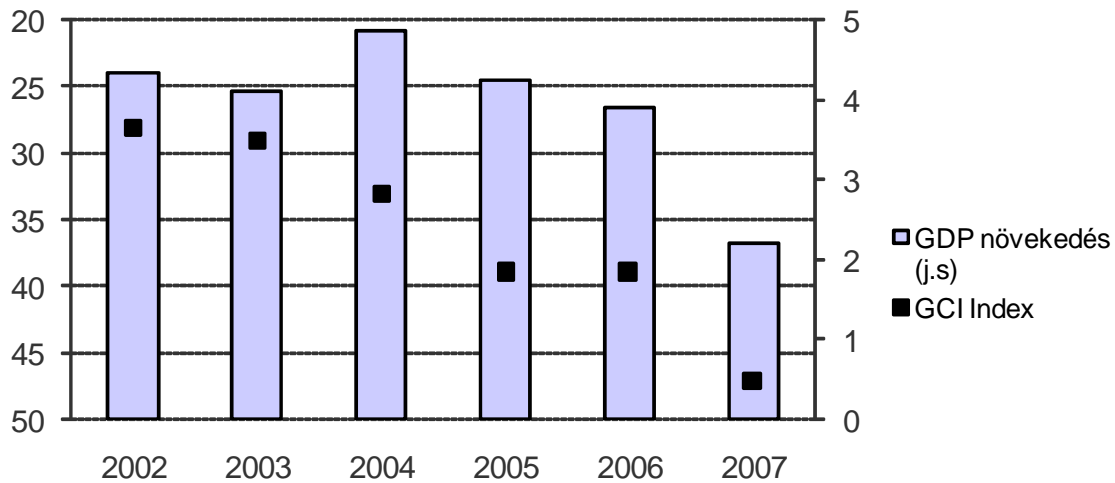
11. A versenyképességi rangsorban 19 helyet zuhantunk 2002-2007 között

A versenyképességi rangsorban Magyarország a 28. helyet foglalta el 2002-ben, és 2003-tól évről évre fokozatosan csökkent a rangsorban elfoglalt helyezésünk. 2004-ről 2005-re történt az első zuhanás, mintegy 5 helyet veszítettünk, és innen zuhant a következő két év alatt további 12 helyet vissza a magyar versenyképesség. 2008-ra már csupán a 47. helyet foglalja el a világrangsorban, ez példátlan gazdaságtörténeti zuhanás, ám pontosan tükrözi az egyensúly és a relatív növekedés egyidejű jelentős romlását.

Háttér

A világgazdasági versenyképességi rangsorban elfoglalt hely a makrogazdasági egyensúly, és a relatív növekedési képesség következménye. A Világgazdasági Fórum besorolása nem csupán az adott év növekedési eredményét tükrözi, hanem az egyensúly és a humán erőforrások mérésével a következő évek potenciális GDP növekedését is jelzi. Tanulságos a 2002 és 2007 közötti időszak magyar versenyképességi rangsor változása, amit a 10. ábra mutat be:

Versenyképességi index a GDP növekedés tükrében

Forrás: KSH, World Economic Forum, mgfi

10.ábra

Látható, hogy az éves GDP növekedési ütem nincs szoros kapcsolatban a versenyképességi besorolással, mert az a magyar gazdaság relatív pozícióját tükrözi. Hiába nőtt 2004-ben az előző évekhez képest a GDP növekedési üteme, versenytársaink növekedése még jobb volt, miközben jelentősen romlottak az egyensúlyi számok. A 2007. évi zuhanás az egyensúly és a növekedés együttes romlását tükrözi.

Következtetés

A magyar gazdaság nemzetközileg példátlan méretű leértékelődést szenvedett el a 2002-2007 közötti időszakban, amit legjobban a nemzetközi versenyképességi rangsorban elfoglalt helyezés mutat: hat év alatt 19 helyet zuhant besorolásunk. Ez a számok nyelvén mély gazdasági válságot jelent.

Trend

12. A versenyképesség romlása ellenére nőtt a befektetői vagyon: a profit jóváírása

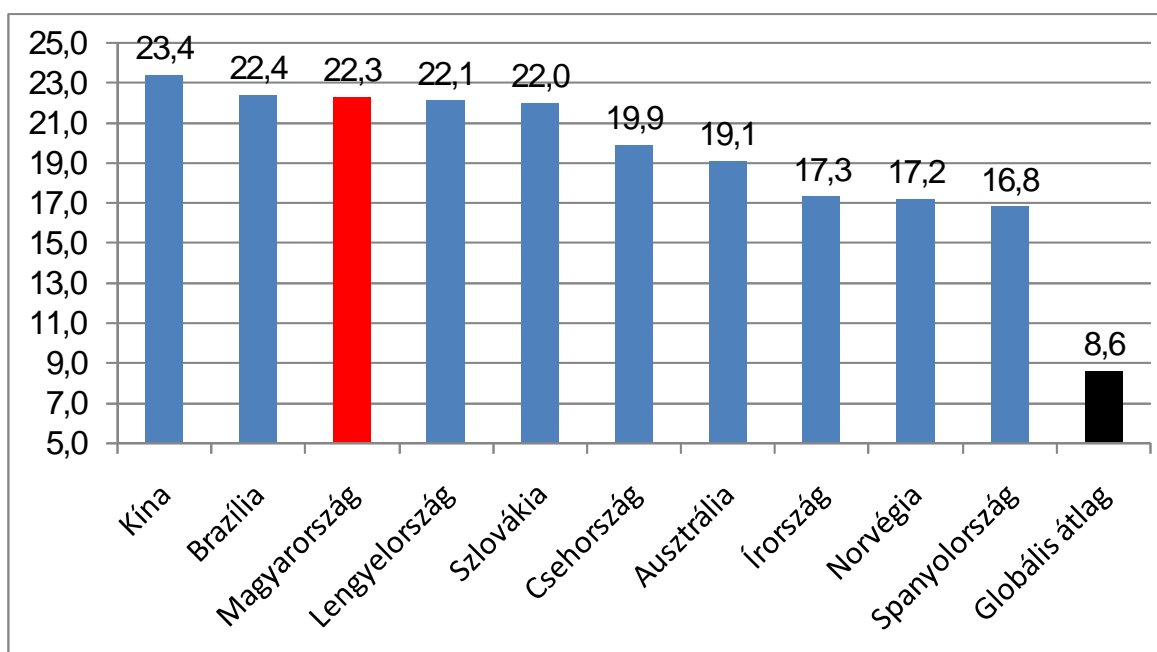
Nemzetközi összehasonlításban is gyorsan nőtt Magyarországon a befektetői vagyon 2001 és 2006 között, éppen akkor, amikor gazdaságtörténetünk legnagyobb versenyképességi zuhanását éltük át. Ennek az ellentmondásnak oka az, hogy a

befektetői vagyon a külföldi működő tőkebefektetéseket, valamint a pénzügyi befektetéseket méri, és ezek éves profitrátája 20% feletti, ami azt jelenti, hogy azt a profitot fektették újra be Magyarországon, ami itthon keletkezett. A külföldi tőkebefektetések tehát zömében már nem új tőkét jelentenek, hanem az eddigi tőke után képződő, évi 20%-t meghaladó profit egyszerű jóváírását.

Háttér

A befektetői vagyonok nemzetközi alakulását mutatja be a 11. ábra:

A befektetői vagyon éves átlagos növekedési üteme 2001-2006 között (százalék)

Forrás:BCG,mgfi

11.ábra

Magyarország dobogós helyzete azért is meglepő, mert éppen ebben az időszakban zuhant versenyképességi besorolásunk, tehát a magyar gazdaságba befektetett külföldi tőkének is csökkennie, de legalábbis stagnálnia kellett volna. Nem ez történt, aminek döntően két oka van: egyrészt a profit jelentős részét a külföldi befektetők jóváírják hazai befektetéseiknél, ami új beruházásként jelenik meg a statisztikában, másodsor az adózott profitot állampapírokba fektetik, és ennek hozamát is jóváírják.

Következtetés

Valójában már nincs számottevő új külföldi működő tőkebefektetés a magyar gazdaságba, döntően az eddigi befektetések utáni profit jóváírása történik meg, amit a statisztika új beruházásként tart nyilván.